

ד. ברמב"ם (שבועות ו,יז) משמע שאפשר להישאל על השניה. וכמה ראשונים חולקים על כך. ובספר קרן אורה פירש שנוקט הרמב"ם שהשבועה השניה חלה אלא שאין חייבים עליה, ומשום כך אפשר להישאל עליה.

דפים יח – יט

כב. האם סתם נדרים להחמיר? כיצד?

משנתנו סתמה: סתם נדרים להחמיר (שהנודר דעתו לאסור. (רא"ש). ופירשו בתוס' שמדובר שנתכוין למשמעות הלשון הסתמית), כגון 'הרי עלי כבשר מליח / כיין נסך', בסתם – אסור שהרי אם נדר בשל שמים אסור [ואם פירש אחר כך (ר"ן) שהיתה כוונתו באלו של עבודת כוכבים – מותר שהרי לא התפיס בדבר הנדור]. וכן 'הרי עלי כחרם' סתם – אסור, וכן 'כתרומה' – שמא כתרומת הלשכה נדר (ואעפ"י שאינו שכיח כל כך. ריטב"א); 'כמעשר' – שמא כמעשר בהמה.

א. הלכה כסתם מתניתין שסתם נדרים להחמיר (ראשונים).

כאשר המשמעות נוטה לכאן ולכאן בשוה – משתדלים עמו שיפרש, ואם אינו מפרשו [או כגון שאינו לפנינו ונדר לאסור את חברו] – להחמיר. ואם הנחת הלשון הראשונה מורה שהנדר חל, אין משתדלים עמו לפרש אלא שאם אמר הוא מאליו לא נתכוני אלא לכך – דנים אותו לפי מה שפירש (מאירי).

ויש מי שכתב, דוקא אם מפרש מעיקרא, אבל אם מתחילה לא אמר כלום והלך לו, ושוב מפרש דבריו באופן המותר – אין מאמינים אותו אלא כופים אותו לקיים נדרו (עפ"י תורי"ד).

ב. כמו כן כשאין הנודר יודע מה היתה דעתו – הולכים להחמיר, אלא אם כן יש אומדנא המוכחת, הולכים אחר האומדן (עפ"י שו"ת מהרי"ל קצא).

ומכאן שהנודר עתה 'כיין נסך' – מותר, שאין רגילים לקרוא עתה יין נסכים 'יין נסך'. וכלל גדול הוא בנדרים: הלך אחר לשון בני אדם. וכן אנו למדים מכאן לכל המקדישים סתם כגון 'בית זה להקדש' שאין הכוונה להקדש בדק הבית אלא סתמו לעניים (מאירי [וברמב"ם ובריטב"א נראה לכאור שאף בה"ו הנודר ב'יין נסך' סתם אסור]. ע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ו קמ).

רבי יהודה אומר: סתם חרמים ביהודה – מותרים (שהם מכירים חרמי כהנים), בגליל – אסורים, שאין אנשי גליל מכירים את חרמי הכהנים. מבואר בגמרא שזו דעת רבי אלעזר ברבי צדוק המיקל בספק נדרים וחולק על הרישא (וטעם הדבר, שאין בדעתו של האדם לאסור אלא על הודאי. עפרא"ש), אבל רבי יהודה מחמיר ביהודה שהרי זה ספק שמא נדר כחרם של שמים, ורבי יהודה אוסר בסתם נדרים [כגון ב'הרי עלי כתרומה' אסר רבי יהודה ביהודה, שמא נדר בתרומת הלשכה].

המאירי כתב הלכה כרבי יהודה דמתניתין לחלק בין יהודה לגליל. (ואעפ"י שאנו נוקטים סתם נדרים להחמיר, כנראה כוונתו כפירוש הרשב"א שביהודה רגילים להשתמש ב'תרומה' סתם לתרומת הלשכה, וכן סתם חרמים שם לכהנים. וכ"מ ברמב"ם ב,יא ובר"ן י. ד"ה הרי אלו).

וכן בנדרי הקדש; המקדיש חיותו ובהמתו – הקדיש את הכוי. רבי אליעזר אומר: לא הקדיש את הכוי [וכשם שבהקדש ממון סובר שאין מכניסו לספק, כן בנדרי איסור שאסר את גופו, אין מכניסו עצמו לספק. רבי זירא. ולפי שאר אמוראים אין ראיה לכך, אך כתב הרשב"א שאין מי שמחלק בין גופו לממונו].

לתנא קמא, הקדיש רק בהמותיו או חיותיו – הכוי נתקדש מספק. ואם הקדיש בהמתו עם

חיותו – הקדיש הכוי מודאי. ולרבי אליעזר בכל אופן לא הקדיש הכוי כלל, שאין דעתו אלא לחיה ובהמה ודאים (תוס'). ויש סוברים שאם הקדיש חיותו ובהמתו, לא נחלק רבי אליעזר (ערשב"א).

וכן בניירות; 'הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור' והלך ומצאו שנגנב או אבד, רבי יהודה מתיר ורבי שמעון אוסר. ופירש רבא שאעפ"י שרבי יהודה מחמיר בסתם-נדרים, כאן שונה שאין אדם מכניס עצמו לספק שהוא חמור מודאי, שלא יוכל לגלח מפני שאינו מביא חטאת מספק (אעפ"י שבדיעבד גילח על עולה ושלמים יצא, לכתחילה אין לו לגלח אלא על שלשת הקרבנות. ר"ן), הלכך בספק כזה מיקל רבי יהודה [ורבי שמעון אוסר אפילו באופן שספיקו חמור מודאו]. והקשו על כך מדברי רב אדא בר אבהו ששנו ברייתא זו אף בניירות שמשון שאין שם גילוח (ולרבא צריך לומר תרי תנאי ואליאב דרבי יהודה (רא"ש). או שנדחו דבריו. עפ"י מאירי. וער"ן).

רב אשי דחה שאותה ברייתא שהתיר בה רבי יהודה (בניירות שמשון. ר"י), משום רבי טרפון היא שאמר לא ניתנה נזירות אלא להפלאה, וכל שאין נדר הנזירות מפורש וברור אצל הנודר – לא חלה הנזירות, ולפי זה מתיר רבי יהודה אפילו לא נגנב הכרי.

א. להלכה פסק הרמב"ם (נזירות ד, יא) ספק נזירות להקל [ומשמע אפילו באופן שאין הספק חמור מודאי, כגון בספק שעתיד להתברר], ואולם משמע שאין צריך 'הפלאה' בשעת הנדר, שאף אם לא ידע כמה כור בכרי ואח"כ מדד ונמצא כמו שאמר – הרי זה נזיר. וכן פסק המאירי. ובאופן שספקו חמור מודאו [כגון במקדש אחת מבנותיו ולא פירש איזו], צדד הרשב"א להלכה שאין אדם מכניס עצמו לספק כזה. ב. לדעת האומר לא ניתנה נזירות אלא להפלאה, הוא הדין לנדרים שהרי הוקשו אהדדי (רשב"א).

הוא הדין לשבועה ולחרם, דינם שווה לנדרים שסתמם להחמיר (רישב"א). ולענין חרמי ציבור נחלקו הפוסקים אם ספקם להחמיר או להקל, כי שמא אינם אלא מדרבנן (ע' בפוסקים יו"ד ריה; נוב"ת יו"ד קמו).

דף כ

כג. הנודר בלשון המשתמעת לשתי פנים או בלשון הנוטה לאיסור מלהתיר, ופירש שנתכוין להתיר, מה דינו?

אף על פי שסתם נדרים להחמיר – פירושם להקל, שאם פירש אח"כ משמעות דבריו באופן שאינו אוסר – מותר (ואין צריך התרת חכם, ואף עם הארץ נאמן על כך. ער"ן כאן ולעיל יח: ורשב"א). ואם פשט משמעות הלשון מורה איסור והוא מפרש במשמעות אחרת, כגון נדר ב'חרם' – ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים (= רשת דייגים). 'בקרבן' – לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים. 'הרי עצמי קרבן' – לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו. 'קונם אשתי נהנית לי' – לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגירשתי; לדברי רבי מאיר אין נשאלים להם, ואם נשאלו עונשים אותם ומחמירים עליהם. ופירש רב יהודה דבריו: תלמיד חכם אינו צריך שאלה. ועם הארץ (שאינו נאמן. ר"ן ורא"ש) – מתירים לו בפתח ולא בחרטה. ואם עבר על נדרו ובא עתה לישאל – עונשים אותו (כדין שאר נדרים החלים מדאורייתא) לנהוג איסור כמספר הימים שנהג התר. וחכמים אומרים: פותחים להם פתח ממקום אחר (כלומר בחרטה, ואין צריך פתח מגופו של נדר. ואם עבר על הנדר – אין עונשים אותו (ר"י רשב"א ר"ן). ור"ת פירש שחכמים אינם חולקים על כך שפותחים לו פתח ממקום אחר ולא בחרטה). ומלמדים אותו לנהוג איסור בנדרים הללו.